

ISSN 2450-6486

www.ehs.eeipsy.org

DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2021.1.07>

УДК 373.5.015.31:172

Олександр ОСТАПЕНКО,
Микола ЗУБАЛІЙ,
Ірина БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ

Ретроспектива інноваційної діяльності лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України

OLEKSANDR OSTAPENKO, MYKOLA ZUBALII, IRYNA BILOTSEKIVETS. **Retrospective of innovational activity of physical development and healthy lifestyle laboratory of Institute of Problems on Education of NAES of Ukraine.** *The authors of the article have presented the retrospective of innovational activity of the laboratory of physical development and healthy lifestyle of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (NAES of Ukraine) during 2009-20017 years; have substantiated the topicality of problems of physical and military-patriotic education of children and youth and the need of their solving. The unsatisfactory state of*

Received 12.11.2020
Peer-reviewed 12.21.2020
Revised version received 01.14.2021
Accepted 01.20.2021

health and physical development of Ukrainians have served as determinants in defining the lines of scientific research of the laboratory of physical development and healthy lifestyle during 2009-2013 years. The main goal of activity of research scientists of the laboratory was to upgrade physical education and training in general educational institutions, to improve the physical state and health of children and student youth, to prevent spreading of negative phenomena: alcohol and drug addiction etc. The urgent issues investigated by the laboratory in 2014-2016 years: "Military-patriotic education of students of general educational institutions in out-of-class work". Since 2017 (until 2019) the research scientists of the laboratory have performed the scientific research work "Methods of formation of high school students' readiness to the defence of homeland". The aim of this activity is to improve the state of student youth's readiness to defend their native land. The article's main information covers the results of the research work, innovational activities, scientific achievements of the laboratory of physical development and healthy lifestyle of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Keywords: *physical training, physical development, motor activity, military-patriotic education, scientific achievements, innovational activity, research work, physical culture, sport, introduction, educational process, health, recreational activities, interest, physical exercises, safe behavior, conditioning, hygiene, prevention, values, classes, clubs.*

Постановка проблеми. Серед основних стратегічних завдань реформування освіти в Україні чільне місце посідають відродження та розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки у вихованні свідомих громадян держави, формування освіченої творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, відтворення й трансляція культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків. Отже, для сучасної школи найактуальнішою є проблема виховання морально та фізично здорових майбутніх громадян, носіїв національної та людської гідності, патріотизму, порядності, творців матеріальних та духовних цінностей.

На фоні реформаторських змін, що відбуваються в освіті, особливо гострою проблемою є погіршення стану здоров'я, фізичного розвитку та зниження рухової активності учнівської в молоді загальноосвітніх навчальних закладах. Несвоєчасне їх вирішення привело до того, що Україна за станом здоров'я населення опинилася на сотому місці у

світі. І дійсно з трьох тисяч опитаних учнів здоровими себе вважають лише 19 %, нездоровими – 21 % хлопців і 25,5 % дівчат. За роки навчання в школі кількість хронічно хворих учнів збільшується в 2,5 рази, близько половини з них мають незадовільну фізичну підготовку. Критичний рівень здоров'я, фізичної підготовленості й фізичного розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів є наслідком зниження їхньої рухової активності у режимі дня при зростаючому статичному (до 72 % протягом навчального року) і психоемоційному напруженні процесу навчання, впровадження комп'ютерних технологій в повсякденний побут, несприятливих екологічних умов, негативного впливу Чорнобильської катастрофи [11].

Відтак, важливо є узагальнення наукових здобутків за останні десять років лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя для творчого їх використання у перспективі реформування системи фізичного та військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України.

Мета статті – узагальнити наукові здобутки та інноваційні педагогічні технології лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя в процесі реформування системи фізичного та військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу. З огляду на актуальність проблем здоров'я, фізичного розвитку, фізичного та військово-патріотичного виховання учнівської молоді співробітники лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України протягом 2009 – 2017 років досліджували комплексні теми: «Навчально-методичне забезпечення нових програм з фізичної культури загальноосвітньої школи», «Організаційно-педагогічні умови фізичного виховання учнів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів», «Військово-патріотичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у позакласній роботі», «Методика формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни».

Недоліки у фізичному вихованні учнів пояснюються впливом об'єктивних факторів: відсутністю в загальноосвітніх навчальних закладах сприятливого середовища для занять фізичною культурою і спортом, збереження та зміцнення здоров'я школярів, істотною складовою якого є організація змістовного дозвілля; зниженням інтересу школярів до фізичного виховання, занять у спортивних секціях і гуртках загальної фізичної підготовки у зв'язку з впливом

сильніших факторів (комп'ютерних ігор, телебачення тощо); поширенням серед учнів паління, вживання алкоголю, наркотиків та інших шкідливих речовин; безконтрольним продажем і використанням комп'ютерних ігор зі сценами насильства і жорстокості, що шкодить здоровому духовному і фізичному розвитку; вільною пропагандою алкоголю, тютюну, поширенням ВІЛ/СНІДу і наркоманії; недостатньою кількістю уроків фізичної культури на тиждень; відсутністю організованої фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи за місцем проживання; недоліками впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах сучасних форм фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи; відставанням наукових розробок з фізичної культури і масового спорту від сучасних вимог; дією негативних тенденцій щодо зниження значущості й активності фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи в загальноосвітніх навчальних закладах; недостатнім контролем за станом і результатами фізичного виховання і здорового способу життя в загальноосвітніх навчальних закладах з боку керівництва освітою; невідповідністю між оплатою праці вчителів фізичної культури та її результатами, яка призводить до низької якості фізичного виховання, навчальної роботи з фізичної культури та проведення фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів у школах та за місцем проживання учнів.

Узагальненими результатами науково-дослідних робіт лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України за період 2009–2017 *рр.* стало: розробка нового Державного стандарту освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» для початкової школи з урахуванням кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду [2]. Він дозволяє впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології, навчати кожного учня освоювати та використовувати нові знання з фізичної культури в практичній діяльності й таким чином формувати фізичну культуру учнів. А найбільша увага приділена зміцненню здоров'я учнів за рахунок збільшення годин на фізичну культуру, використання здоров'язбережувальних технологій і внесення змін в організацію і проведення занять спортивних секцій за інтересами й модульним принципом, з обов'язковим проведенням уроків на свіжому повітрі й двома фізкультурними паузами; розробка нового державного стандарту освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» для основної школи [3]. Його метою є формування здоров'язбережувальної

компетентності на основі набуття учнями навичок збереження і зміцнення здоров'я та розвиток особистої фізичної культури.

Реалізація даної освітньої галузі передбачає формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, фізичні вправи, розвиток навичок базових рухових дій і свідомого прагнення до занять фізичною культурою та здорового способу життя; розробка нового державного стандарту освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» й «Захист Вітчизни» для старшої школи з урахуванням кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду [4]; розробка нових навчальних програм з фізичної культури для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів за модульним принципом; розробка і впровадження навчальної програми курсу за вибором «Ми господарі Євро – 2012»; розробка педагогічних умов підвищення ефективності виховання фізичної культури в учнів початкової, середньої і старшої школи у процесі навчання та в позаурочний час.

Їх ефективність залежить від раціонального планування й послідовного проведення навчально-виховного процесу; задоволення інтересу учнів до активної рухової діяльності в процесі навчання та фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня; формування на уроках фізичної культури умінь виконувати улюблені вправи з удосконаленням фізичних якостей; поєднання навчання учнів техніки і тактики виконання фізичних вправ на уроках фізичної культури і в процесі позакласної фізкультурно-оздоровчої роботи спрямованої на профілактику шкідливих звичок, дотримання учнями правил особистої гігієни й загартування; розробка дидактико-методичних вимог до створення сучасних навчальних посібників з фізичної культури для початкових, середніх і старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. У результаті їх розробки зроблено висновки, що найважливішими дидактико-методичними вимогами до створення сучасних посібників з фізичної культури є відбір змісту фізкультурної освіти для кожного класу, врахування вікових особливостей учнів, їхніх потреб в оздоровленні, фізичному розвитку, руховій активності, фізичній підготовленості та здоровому способі життя.

Важливе значення має також дотримання цілісності змісту, що передбачає правильне відображення в початкових посібниках нових даних з фізичної культури і фізичного виховання, спільних наукових підходів до трактування понятійного апарату, забезпечення розвитку змісту та його наступності на різних ступенях навчання учнів у

загальноосвітніх школах; упровадження нової моделі організації і проведення командних змагань з легкої атлетики на уроках фізичної культури з учнями початкових і середніх класів за програмою «Дитяча легка атлетика» Міжнародної асоціації легкоатлетичних федерацій; уточнення, що фізична культура є органічною частиною гуманітарної освіти, загальнолюдської та педагогічної культури, яка містить елементи світоглядної, моральної, естетичної, гігієнічної і фізичної культури; визначення, що фізична культура особистості школярів може бути розвинутою на рівні особистісних, суспільних і загальнолюдських потреб; фізичне виховання дітей та учнівської молоді має бути спрямовано на фізичне самовиховання особистості; важливим завданням фізичного виховання дітей та учнівської молоді є те, що суб'єкт (учитель) виховного процесу має сприяти переходу об'єкта (учня) цього процесу із системи управління до системи самоуправління, самовиховання й фізичного самовдосконалення.

Формування ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я, фізичного й духовного вдосконалення відбувається поступово, з роками, поетапним створенням досяжних цілей, вихованням відповідних потреб, формуванням мотивації, коли надбані фізичні й духовні якості перетворюються у власні якості особистості та стають надбаннями і цінностями особистості. Відтак, у позанавчальний час важливим є формування навчальних груп з урахуванням спортивних і оздоровчих інтересів, потреб і мотивації дітей та учнівської молоді, що сприяє формуванню позитивного соціально-педагогічного соціуму, середовища, формуванню пізнавальної, емоційно-ціннісної і поведінкової фізичної вихованості особистості дитини.

Результати досліджень підтверджують необхідність систематичних занять фізичними вправами для покращення здоров'я, підвищення специфічної та неспецифічної його стійкості до різних патогенних впливів і підвищення працездатності дітей та учнівської молоді. Набувають важливого значення фізичні вправи у попередженні відхилень фізичного розвитку і анатомо-фізіологічних порушень опорно-рухового апарату дітей та учнівської молоді. Значна роль їх у профілактиці та лікуванні неспецифічних захворювань дихальної системи, порушень обміну речовин, ряду розладів функції травлення тощо. Особливо важлива профілактична роль фізичних вправ у період росту організму дитини щодо попередження порушень постави і деформації хребта. Фізичні вправи є істотним фактором профілактики неврозів у дітей та учнівської молоді.

Інновацією діяльності лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя протягом 2014 – 2017 років стало обґрунтування науково-практичних засад використання у фізичному та військово-патріотичному вихованні засобів нового виду спорту України – хортингу. Усвідомлення учнівською молоддю наявності саме національного виду спорту, долучення до занять з хортингу без сумніву, підвищує силу духу і гідність юного українця, формує готовність до захисту Вітчизни. У зв'язку з цим Інститутом проблем виховання НАПН України і громадською організацією «Українська федерація хортингу» розпочато дослідно-експериментальну роботу з реалізації загальноукраїнського проекту на тему: «Стратегія-Патріот: Хортинг – мистецтво перемоги» на базі загальноосвітніх навчальних закладів України (2014–2018 рр.). На сьогодні цим проектом охоплено всі області України, де постійно проводяться тренування, показові виступи, залікові змагання, військові вишколи, спрямовані на військово-патріотичне виховання та фізичне загартування учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Результатом співпраці лабораторії фізичного розвитку Інституту проблем виховання НАПН України і громадською організацією «Українська федерація хортингу» став випуск у 2014 році збірника «Теорія і методика хортингу», який з 2015 року входить до Переліку наукових фахових видань України, в яких публікуються результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата педагогічних наук. Окрім цього, співробітники лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України взяли активну участь у розробленні Національної дитячо-юнацької військово-спортивної гри «Хортинг-Патріот», яка була рекомендована до впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів Міністерством освіти і науки України 25 серпня 2015 року.

Реалізація проекту на тему: «Стратегія-Патріот: Хортинг – мистецтво перемоги» на базі загальноосвітніх навчальних закладів України передбачав розробку та впровадження у навчально-виховний процес з фізичної культури для 1–4 та 5–9 класів варіативного модуля «Хортинг» програми з хортингу для позашкільних закладів освіти, (які схвалені Міністерством освіти і науки України і рекомендовані до їх впровадження) з метою фізичного загартування та військово-патріотичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів на бойових та культурних традиціях українського народу.

Суть упровадження у навчально-виховний процес для 1–4 та 5–9 класів варіативного модуля «Хортинг», програми з хортингу для позашкільних закладів освіти, Національної дитячо-юнацької військово-спортивної гри „Хортинг–Патріот” полягає у прилученні до Національної дитячо-юнацької військово-спортивної гри „Хортинг–Патріот” та Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри „Сокіл” („Джура”) тієї частини учнівської молоді, яка не займається у спортивних секціях з хортингу і не залучена до цих видів гри де б вона могла проявити свої кращі особистісні якості.

Соціальний ефект очікуваних результатів упровадження у навчально-виховний процес для 1–4 та 5–9 класів варіативного модуля «Хортинг», програми з хортингу для позашкільних закладів освіти, Національної дитячо-юнацької військово-спортивної гри „Хортинг–Патріот” полягає у підвищенні ефективності формування в дітей та учнівської молоді фізичної загартованості та готовності до захисту Вітчизни у загальноосвітніх навчальних закладах.

Таким чином, серед результатів досліджень лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя є розроблення, як складників процесу фізичного та військово-патріотично виховання, ряду важливих документів, концепцій, програм, посібників, методичних рекомендацій, зокрема: Концепції військово-патріотичного виховання молоді в Товаристві сприяння обороні України; Концепції військово-патріотичного виховання в системі освіти України [6]; Концепції військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України; Концепції загальнодержавної Програми військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України [7]; Концептуальних засад реформування військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України [10]; Концепції вивчення навчального предмета „Захист Вітчизни” в загальноосвітніх навчальних закладах [5]; методичних рекомендацій щодо вивчення предмета «Захист Вітчизни» у 2015/2016 навчальному році [8]; військово-патріотичне виховання в системі пріоритетів державної політики [9]; навчально-методичного посібника «Фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів»; навчально-методичного посібника «Фізичне виховання підлітків у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів»; навчально-методичного посібника «Фізичне виховання старшокласників у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів»; методичних рекомендацій з фізичного виховання учнів 1–4 класів у позакласній роботі; методич-

ного посібника «Формування навичок здорового способу життя засобами фізкультурно-оздоровчої роботи на прикладі педагогічного досвіду роботи НВК № 24» (на засадах хортингу); посібника «Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі» [1].

Інноваційна діяльність лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя у 2017 року розпочалася з дослідження теми “Методика формування готовності у старшокласників до захисту Вітчизни” з метою підвищення рівня готовності старшокласників до захисту Вітчизни. Дослідження здійснюється за такими напрямками: науково-методичне обґрунтування методики формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни; формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в процесі позакласної роботи; формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в процесі занять хортингом; формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Окрім зазначеного співробітники лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя в 2017 році взяли активну участь в оновленні навчальних програм з фізичної культури для учнів середньої школи та в розробці нового проекту Державного стандарту «Фізкультурної освітньої галузі» для початкової школи. Результатами такої діяльності лабораторії фізичного розвитку та здорового способу стало: імплементація компетентнісного підходу щодо вивчення предмета «Фізична культура» в основній школі в контексті положень «Нової української школи», згідно з діючим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти.

Актуальність оновлення навчальної програми з фізичної культури основної школи зумовлена впровадженням компетентнісного підходу у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів, який відповідає стратегічному напрямку розвитку освіти в контексті положень «Нової української школи» [12].

Навчальна програма з фізичної культури для основної школи пройшла обговорення на порталі ЕдЕра, в якому взяло участь більше 1220 дописувачів і які залишили сумарно більше 10 тисяч пропозицій та коментарів до них. Слушні пропозиції були враховані й прописані в оновленій навчальній програмі. Ця ініціативність та прагнення до змін в освіті, свідчать, що суспільство не тільки усвідомлює важливість оновлення змісту освіти, але й готове брати у цих процесах активну участь.

Запровадження оновленої навчальної програми з фізичної культури для середньої школи потребує від учителя фізичної культури творчого підходу. Першорядними для вчителя фізичної культури залишаються цілі, пов'язані з досягненням міцності, усвідомленості, узагальненості знань, забезпечення індивідуалізації темпу виконання навчальних завдань та пошуку раціонального способу їх розв'язання, відпрацювання прийомів і способів застосування здобутих знань та навичок з фізичної культури на практиці, апробація різних навчальних стратегій, нових інноваційних педагогічних технологій та інтерактивних методів навчання і виховання у процесі занять фізичною культурою. У зв'язку з цим, застосування ключових та фізкультурних компонентностей у навчально-виховному процесі з фізичної культури має бути спрямовано на формування в учнів досвіду: представленого елементами теоретико-методичних знань з фізичної культури; виконання способів рухової та ігрової діяльності шляхом вироблення розумових і практичних умінь та навичок з фізичної культури; творчої діяльності: здатності застосування знань, умінь, навичок, способів рухової та ігрової діяльності у змінених умовах; емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою.

Узагальнення наукових здобутків та інноваційної діяльності лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя дало змогу зробити наступні **висновки**:

- фізичне виховання дітей та учнівської молоді має бути спрямовано на фізичне самовиховання особистості; важливим завданням фізичного виховання дітей та учнівської молоді є те, що суб'єкт (учитель) виховного процесу має сприяти переходу об'єкта (учня) цього процесу із системи управління до системи самоуправління, самовиховання й фізичного самовдосконалення;
- формування ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я, фізичного й духовного вдосконалення відбувається поступово, з роками, поетапним створенням досяжних цілей, вихованням відповідних потреб, формуванням мотивації, коли надбані фізичні й духовні якості перетворюються у власні якості особистості та стають надбаннями і цінностями особистості;

- у позанавчальний час важливим є формування навчальних груп з урахуванням спортивних і оздоровчих інтересів, потреб і мотивації дітей та учнівської молоді, що сприяє формуванню позитивного соціально-педагогічного соціуму, середовища, формуванню пізнавальної, емоційно-ціннісної і поведінкової фізичної вихованості особистості дитини;
- результати досліджень підтверджують необхідність систематичних занять фізичними вправами для покращення здоров'я, підвищення специфічної та неспецифічної його стійкості до різних патогенних впливів і підвищення працездатності дітей та учнівської молоді. Набувають важливого значення фізичні вправи у попередженні відхилень фізичного розвитку і анатомо-фізіологічних порушень опорно-рухового апарату дітей та учнівської молоді;
- імплементація компетентнісного підходу щодо вивчення предметів «Фізична культура» і «Захист Вітчизни», в основній та старшій школі в контексті положень «Нової української школи», дасть змогу ефективніше організувати навчально-виховний процес з військово-патріотичного та фізичного виховання дітей та учнівської молоді; підвищити престиж військової служби як виду державної служби й культивування ставлення до солдата як до державного службовця; забезпечити формування в дітей та учнівської молоді освітньої, фізичної, психологічної, соціальної, морально-духовної готовності до військової служби та захисту Вітчизни.

Особливої актуальності набувають завдання військово-патріотичного та фізичного виховання учнівської молоді саме сьогодні, коли Збройні сили України, Міністерство внутрішніх справ, інші військові формування висувають високі вимоги щодо рівня морально-психологічного й фізичного розвитку військовослужбовців, коли в державі створюється нова ефективна система підготовки громадян до військової служби й захисту Вітчизни, коли в загальноосвітніх навчальних закладах відсутня належна навчально-матеріальна база з допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання й не створена система підготовки викладацького складу з предмета «Захист Вітчизни», що не забезпечує якісного викладання цього навчального предмета в загальноосвітніх навчальних закладах.

References:

1. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі : посібник. / укладачі. М.Д. Зубалій, В.В. Івашковський, О.І. Остапенко, М.В. Тимчик, Б.Б. Шаповалов, З.М. Діхтяренко, І.П. Білоцерківець. – К.: Паливода А.В. 2016. – 225 с.
2. Державний стандарт освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура” для початкової школи //Сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2011. – режим доступу – <http://ovu.com.ua/articles/10517-pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkov>.
3. Державний стандарт освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура” для основної школи. – Сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – режим доступу – <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/component/search/?searchword>.
4. Державний стандарт освітньої галузі «Фізична культура» і «Захист Вітчизни» для старшої школи. – Сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – режим доступу – <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/component/search/?searchword>.
5. Концепція вивчення навчального предмета „Захист Вітчизни в загальноосвітніх навчальних закладах”. Проект / О. І. Остапенко, М. Д. Зубалій // Фізичне виховання в рідній школі. – 2017. – № 4. – С. 43–45.
6. Остапенко Олександр. Концепція військово-патріотичного виховання в системі освіти України / Олександр Остапенко, Микола Зубалій // Вища школа. – 2015. – № 4–5. – С. 118–126.
7. Остапенко Олександр. Концепція загальнодержавної Програми військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України / О. Остапенко, М. Зубалій // Початкова школа. – 2015. – № 9. – С. 18–20.
8. Остапенко О. Методичні рекомендації щодо вивчення предмета «Захист Вітчизни» у 2015/2016 навчальному році / М. Зубалій, О. Остапенко // Фізичне виховання в рідній школі. – 2015. – № 6. – С. 32–38.
9. Остапенко О.І. Військово-патріотичне виховання в системі пріоритетів державної політики / О. І. Остапенко // Фізичне виховання в рідній школі. – 2016. – № 5. – С. 40–43.
10. Остапенко О.І. Концептуальні засади реформування військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України / М. Д. Зубалій, О. І. Остапенко, Б. Б. Шаповалов // Фізичне виховання в рідній школі. – 2016. – № 6. – С. 33–35.
11. Статистичний збірник «Самооцінка населенням стану здоров’я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2014 році» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publdomogosp_u.htm.
12. Тимчик М.В. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5 – 9 класи. Автори робочої групи з оновлення

програми //М.В. Тимчик, В.В. Деревянко, А.Е. Єрмоменко, О.М.Лакіза та інші. // Фізичне виховання в рідній школі. – 2017. – № 4. – С. 2–13.

Transliteration of References:

1. Zubalii, M. D. Ivashkovskiy, V. V., Ostapenko, O. I., Tymchyk, M. V., Shapovalov, B. B., Dikhtiarenko, Z. M. & Bilotserkivets, I. P. (2016). *Viiskovo-patriotychne vykhovannia uchniv u pozaklasnii roboti* [Military-patriotic education of students in extracurricular work]. Kyiv: Palyvoda A. V.
2. Derzhavnyi standart osvithnoi haluzi "Zdorovia i fizychna kultura" dlia pochatkovoї shkoly [State standard o the educational branch "Health and Physical Education" for primary school]. In the site of the Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine. Retrieved from <http://ovu.com.ua/articles/10517-pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkov>. (2011).
3. Derzhavnyi standart osvithnoi haluzi "Zdorovia i fizychna kultura" dlia osnovnoi shkoly [State standard of educational branch "Health and Physical Education" for middle school]. In the site of the Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine. Retrieved from <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/component/search/?searchword>. (2012).
4. Derzhavnyi standart osvithnoi haluzi "Fizychna kultura" i "Zakhyst Vitchyzny" dlia starshoi shkoly [State standard of educational branch "Physical Education" and "Defence of Homeland" for high school]. In the site of the Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine. Retrieved from <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/component/search/?searchword>. (2012).
5. Ostapenko, O. I. & Zubalii, M. D. (2017). *Kontseptsiiia vyvchennia navchalnoho predmeta "Zakhyst Vitchyzny v zahanoosvitnikh navchalnykh zakladakh"* [Conception of studying the educational subject "Defence of Homeland" in general educational institutions]. *Fizychno vykhovannia v ridnii shkoli*, 4, 43-45.
6. Ostapenko, O. & Zubalii, M. (2015). *Kontseptsiiia viiskovo-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy* [Conception of military-patriotic education in the educational system of Ukraine]. *Vyshcha shkola*, 4-5, 118-126.
7. Ostapenko, O. & Zubalii, M. (2015). *Kontseptsiiia zahalnoderzhavnoi Prohramy viiskovo-patriotychnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi Ukrainy* [Conception of all-state Program of military-patriotic education of children and student youth of Ukraine]. *Pochatkova shkola*, 9, 18-20.
8. Zubalii, M. & Ostapenko, O. (2015). *Metodychni rekomendatsii shchodo vyvchennia predmeta "Zakhyst Vitchyzny" u 2015/2016 navchalnomu rotsi* [Methodic recommendations on studying the subject "Defence of Homeland" in 2015/2016 academic year]. *Fizychno vykhovannia v ridnii shkoli*, 6, 32-38.
9. Ostapenko, O. I. (2016). *Viiskovo-patriotychne vykhovannia v systemi priorytetiv derzhavnoi polityky* [Military-patriotic education in the system of state policy priorities]. *Fizychno vykhovannia v ridnii shkoli*, 5, 40-43.

10. Zubalii, M. D., Ostapenko, O. I. & Shapovalov, B. B. (2016). Kontseptualni zasady reformuvannya viiskovo-patriotynohoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi Ukrainy [Conceptual principles of reforming military-patriotic education of children and student youth]. *Fizyczne vykhovannia v ridnii shkoli*, 6, 33-35.
11. Statystychnyi zbirnyk "Samootsinka naselenniam stanu zdorobia ta rivnia dostupnosti okremykh vydiv medychnoi dopomohy u 2014 rotsi" [Statistical collection "Self-evaluation by population of health and assess to some medical aid in 2014"]. Retrieved from http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publdomogosp_u.htm.
12. Tymchyk, M. V., Derevianko, V. V., Yeriomenko, A. E., Lakiza, O. M. et al. (2017). Navchalna prohrama z fizychnoi kultury dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. 5-9 klasy [Educational program on physical training for general educational institutions. 5-9 grades]. *Fizyczne vykhovannia v ridnii shkoli*, 4, 2-13.

The Author

Oleksandr Ostapenko,
Mykola Zubalii,
Iryna Bilotserkivets
*Institute of Problems on Education of the
National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
E-mail: fizroz@ukr.net*

Abstracts

ОЛЕКСАНДР ОСТАПЕНКО, МИКОЛА ЗУБАЛІЙ, ІРИНА БЛОЦЕРКІВЕЦЬ. **Ретроспектива інноваційної діяльності лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя НАПН України.** У статті розкрито ретроспективу інноваційної діяльності лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя НАПН України за період 2009 – 2017 років; охарактеризовано актуальність проблем фізичного та військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України; проаналізовано стан роботи загальноосвітніх навчальних закладів щодо фізичного та військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Незадовільний стан здоров'я та фізичного розвитку населення України визначили напрями наукових досліджень лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя

протягом 2009 – 2013 років з метою покращення фізичного виховання, фізичного розвитку та здоров'я дітей та учнівської молоді загальноосвітніх навчальних закладів. У 2014 – 2016 роках досліджувалась тема: "Військово-патріотичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у позакласній роботі" з метою покращення військово-патріотичного виховання учнівської молоді. З 2017 – 2019 рік досліджується тема "Методика формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни" з метою покращення стану готовності учнівської молоді до захисту Вітчизни. Виклад основного матеріалу ґрунтується на результатах роботи, інноваційній діяльності, наукових здобутках роботи лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя.

Ключові слова: фізичне виховання, фізичний розвиток, рухова активність, військово-патріотичне виховання, наукові досягнення, інноваційна діяльність, стан роботи, фізична культура, спорт, впровадження, процес навчання, здоров'я, дозвілля, інтерес, фізичні вправи, безпечна поведінка, загартування, гігієна, профілактика, цінності особи, секції, кружки.

АЛЕКСАНДР ОСТАПЕНКО, НИКОЛАЙ ЗУБАЛИЙ, ИРИНА БИЛОЦЕРКИВЕЦЬ. **Ретроспектива инновационной деятельности лаборатории физического развития и здорового образа жизни.** В статье раскрыта ретроспектива инновационной деятельности лаборатории физического развития и здорового образа жизни НАПН Украины за период 2009 – 2017 годы; охарактеризована актуальность проблем физического и военно-патриотического воспитания детей и ученической молодежи Украины; проанализировано состояние работы общеобразовательных учебных заведений относительно физического и военно-патриотического воспитания детей и ученической молодежи общеобразовательных учебных заведений во внеклассной работе. Неудовлетворительное состояние здоровья и физического развития населения Украины определили направления научных исследований лаборатории физического развития и здорового образа жизни в течение 2009-2013 лет с целью улучшения физического воспитания, физического развития и здоровья детей и ученической молодежи общеобразовательных учебных заведений. В 2014 – 2016 годах исследовалась тема: "Военно-патриотическое воспитание учеников общеобразовательных учебных заведений во внеклассной работе" с целью улучшения военно-патриотического воспитания ученической молодежи. Из 2017 – 2019 год исследуется тема "Методика формирования у старшеклассников готовности к защите Отчизны" с целью

улучшения состояния готовности ученической молодежи к защите Отчизны. Изложение основного материала основывается на результатах работы, инновационной деятельности, научных достижениях работы лаборатории физического развития и здорового образа жизни.

Ключевые слова: физическое воспитание, физическое развитие, двигательная активность, военно-патриотическое воспитание, научные достижения, инновационная деятельность, состояние работы, физическая культура, спорт, внедрение, процесс учебы, здоровья, досуг, интерес, физические упражнения, безопасное поведение, закаливание, гигиена, профилактика, ценности личности, секции, кружки.

OLEKSANDR OSTAPENKO, MYKOŁA ZUBALIJ, IRYNA BIŁOCERKIWEĆ. **Retrospektywa działalności innowacyjnej laboratorium rozwoju fizycznego i zdrowego stylu życia Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy.** W artykule przedstawiono retrospektywę działalności innowacyjnej laboratorium rozwoju fizycznego i zdrowego stylu życia Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy w latach 2009 - 2017; scharakteryzowano aktualność problemów wychowania fizycznego i wojskowo-patriotycznego dzieci i młodzieży szkolnej Ukrainy; przeanalizowano stan pracy placówek ogólnokształcących w zakresie wychowania fizycznego i wojskowo-patriotycznego dzieci i młodzieży szkolnej. Niezadowolający stan zdrowia i rozwoju fizycznego ludności Ukrainy zdeterminowały obszary badań naukowych laboratorium rozwoju fizycznego i zdrowego stylu życia w latach 2009-2013 w celu poprawy wychowania fizycznego, rozwoju fizycznego i zdrowia dzieci i młodzieży szkolnej placówek ogólnokształcących. W latach 2014-2016 badano temat: „Wojskowo-patriotyczne wychowanie uczniów placówek ogólnokształcących w zakresie zajęć pozalekcyjnych” w celu doskonalenia wojskowo-patriotycznego wychowania uczniów. Od 2017 do 2019 roku badany jest temat „Metody kształtowania gotowości uczniów szkół starszych do obrony Ojczyzny” w celu poprawy gotowości młodych uczniów do obrony Ojczyzny. Prezentacja głównego materiału oparta jest na wynikach pracy, działalności innowacyjnej, dorobku naukowym laboratorium rozwoju fizycznego i zdrowego stylu życia.

Słowa kluczowe: wychowanie fizyczne, rozwój fizyczny, aktywność fizyczna, wychowanie wojskowo-patriotyczne, osiągnięcia naukowe, działalność innowacyjna, stan pracy, kultura fizyczna, sport, realizacja, proces uczenia się, zdrowie, wypoczynek, zainteresowania, ćwiczenia fizyczne, bezpieczne zachowania, hartowanie, higiena, profilaktyka, wartości osobiste, sekcje, kółka.